

825.

1207.

Summala

Kümnest käsust

ja

meie Issanda

Jesuse Kristuse

Kannatamisest ja surmast.

Joh. 1, 17.

Kop. Lehtkuusk ja Puhkalep.

Tallinnas,

trükkitud J. S. Gressfeli kirjadega.

1854.

1021

1021

1021

Auf Befehl Seiner Kaiserlichen Majestät wird von dem Revalschen Evangelisch-Lutherischen Stadt-Consistorio desmittelst attestiret, daß in vorstehender Schrift nichts gegen die heilige Schrift und die symbolischen Bücher enthalten ist. Reval, den 22. Juni 1855.

Im Namen Eines Revalschen Evangelisch-Lutherischen

Stadt-Consistoriums

Präsident Dr. Friedrich Georg v. Bunge.

G. Glöb, Secretair.

(L. S.) No. 27.

Der Druck dieser Schrift wird unter der Bedingung gestattet, daß nach Beendigung desselben der Abgetheilten Censur in Dorpat die vorschriftmäßige Anzahl von Exemplaren vorgestellt werde.

Dorpat, den 18. Juli 1855.

(L. S.) No. 90.

Abgetheilter Censor de la Croix.

825

1021

1021

1021

1021

I, a.

Sul ei pea mitte teiji Jummalaid ollema Minno kõrwas. „Mis se on?“ küsib Lutte-
rus, ja kostab: „Meie peame Jummalat ülle
keige asjade kartma, armastama ja Temma peäle
lootma.“ Jah wiist: mis sinno eest keige ül-
lem on, se on sinno Jummal, ja mis sa keige
ennam kardad ja armastad, ja kelle peäle sa
keige enam lodad, se on sinno eest keige ül-
lem ning sinno Jummal. Sa ütled: se on
moista kül; agga misjeks sa isjeennast selle-
samma omma sanna läbbi teed? Wõõra Jum-
mala teenriks, se on pagganaks, püsti pagga-
naks! Woi olled sa Jummalat ülle keige as-
jade kartnud, armastanud, ja Temma peäle
lootnud? Kui ausad innimesesed sind näggid,
ehk kuulsid, siis sa püüdsid pühha ja puhhas
olla, ja kui sa nende ees wargaks, abbiello-
rikjaks, ehk koggone inimeste tapjaks olleksid
läinud, se olleks sul tulliseks häbbiks, häddaks,
hirmuks olnud; agga nüüd, et sa agga Jum-
mala ees tuhhat ja tuhhat korda wargaks,

abbiellorikjaks ning tapjaks olled läinud, sest et
sa süddames himmustanud, liggimesse warra
ja naest ning et sa ilma asjata wiha kannud
omma wenna peäle, nüüd olled sa rahhul ja
rõmus; sest kes sedda näinud ning nuhtleb?
Ei ükski muud kui Summal, agga kes kül
Summalast holib? Ollekfid sa ilmalikko
kohtowannematte ees süalluseks sanud, siis ol-
leks allati rahhoto järg ja hädda süddames.
Sakkakfid sa leiba wõtma: kohtopääw tulleks
mele, — heidakfid sa maggama: wangihone
waimo filmade ees; selle polest, et sa
agga Summala ees süallune olled ja Tem-
ma kohtopääw ja kättemaksminne so ees,
on leib ni maggus, kui ollekfid sa puhhas kui
pühha Inglike, heidad sa rahhoga maggama
kui ilma süta lapsoke omma armsa emma sülles.
Agga misjuggune peaks ülle särkaminne üks-
kord ollema; sest sa ärkad ükskord ülles, jah
wiist, ja ärkad ülles, kui mitte siin ma peäl
meleparrandamisfeks, siis onneti wiimne
passuna heäl ärratab sind kättemaksimisfeks
ülles. Sa ärkad ülles ja Summal wöttab
ka ükskord üllesärkada ja simo wasto räkida
ommas wihas, ja ommas kanges wihas sulle
hirmo teha! Kuled sa, kuled sa, Summal
wöttab sulle hirmo teha, sepärrast et sa hirmo
ei tunne, et sa Tedda ei kardada. Agga keif
on muido; sa ei tunne hirmo, sa ei kardada,
ja ei ärka mitte ülles, sa tukkud ja maggad
peäle, nenda kui Jesusse Süngridki Ketsemane

aedas. Agga mis seäl sündis seddasamma puhko, kui nemmad uinusi? Summala armas Poeg kandis omma armsa Issa hirmust langet wiha sinno ja minno patto pärrast, sinno ja minno hirmsa patto raske ränkus rõhhus Temma pühha palle põrmo peäle nenda, et Temma higgi werreks läks! Kas sinna, kes kurri, ka nenda omma poega pinad? Kas sa omma lapse lasteksid omma filmade ees kinniwõtta ja lõita, kibbowitsa kroni kanda, filmi sisse süllitud, peesoga pinatud, ja pu peäle podud sada? Ei mitte, oh ei mitte, kurri sa olled, agga egga sa ni kange wihhaga ei olle, et sa peaksid ni hallastamatta omma armsa lapsokesse wasto ollema. Ja Summal olli ni kange wihhaga ja ni hallastamatta omma armsa Poia wasto, Summal pidid Tedda nuhtlema, et sa Temma langet wiha pididid tundma, et sa sest kurrati hirmsast pettusest pididid peäsma, et Summal ei tahhaks patto ni wägga mitte nuhhelda, et Ta olleks helde ja armolinne ja tahhaks andeks anda. Küll Ta tahhaks andeks anda, miks Ta muido omma Poega olleks andnud; agga Ta ei woi mitte, jah Se kes keik woi, ei woi sulle mitte andeks anda, ei woi sind mitte nuhtlematta egga iggawesest aiast iggaweste pinamatta jätta; kuled sa? Ta ei woi sedda mitte, kui sa Tedda mitte ei hakka kartma; sest kui sinna Tedda mitte ei kardda, siis polle Jesus mitte „sinno eest“ kannatanud, agga kui Jesus polle sinno eest kannatanud, siis pead sa isse omma

nühtlust kandma, agga kui sa isse pead omma nühtlust kandma, siis seisko Ketsemane, Kabbata ja Kolgata so meles, ning se sanna: kui sedda torele pule tehakse, mis siis **kuiwale peab sündima?** Pattune, oh pattune, sa ärra=netud pattune, kelle pärrast Jesus on surnud: Karda, oh karda Jummalat ülle keige asjade, ja kui sa arvo saad, et sa olled Tedda wähhem kui keik asjad kartnud, siis anna suud Boiale, et sa mitte hukka ei sa omma tee peäl, se on: armasta Tedda ja otfi temma jurest abbi ja pattude andeksandmist, kes selle wihsa ristfi sambas kandnud, kedda sa olleksid piddand ülle keige asjade kartma, agga kedda sa polle kartnud egga ommaks Jummalaks piddanud. Amen.

I, 6.

Meie peame Jummalat ülle keige asjade kartma, armastama, ja temma peäle lootma, ütleb Katekismus, ja kes mitte nenda ei te, sellel polle mitte se Jummalaks, kedda ta Jummalaks kutsuh, waid se, kedda ta keigeennam Kardab, ja armastab, ja kelle peäle ta keigeennam loda b; sest jesamma on temma arwates keigeüllem, agga kes minno eest keigeüllem on, se on minno Jummal. Inuimenne, mis on **sinno** melest armsam: Jummal, kes taewas, woi se, mis ma=ilmas on? — Käl kirri ütleb: „Sinna pead Issandat omma Jummalat armastama keigest ommast südda=

mest, ja keigest ommast hingest ja keigest ommast wäest ja keigest ommast melest, nenda et sa ei ühtegi muud kui tedda ei peaks armastama, ja jälle ütleb kirri: „Ärge armastage mitte sedda, mis ma-ilmas on. Jah, külab kirri nenda ütleb; agga kuidas olled sinna teinud, kuidas teed sinna? Sa kostad: Olgo küll et ma ei woi selle peäl julge olla, et ma mitte ühtegi peäle Jummalat ei peaks armastama, agga egga ma ommeti ei middagi ennani ei armasta kui Jummalat! Woi nenda? — Kule, kust se tulleb, et peigmees ennani prudi, kui mu tüdrukute peäle mõtleb, eks sest, et sesamma temma melest armsam on, kui teised, ja kas polle tõssi, mis kirri ütleb: kus teie warrandus on, seal on ka teie südda, se on: mis sinna melest keige armsam on, selle peäle mõtled sa keigeennani, ja selle peäle sa keigeennani mõtled, se on so eest keigearmsam? Selle peäle olled sa siis ennani mõttelnud, kas Jummalala peäle, woi selle peäle, mis ma-ilmas on, se on: nähtawa asjade peäle? Sul on selle polest sant pea, sa olled ehk wahhest unustanud, mis peäle sa maastmaddalast iggal päwal keigeennani mõttelnud; agga egga se polle weel ni wägga so melest ärralainud, kas sa tänna pääw ja kas sa seltsammal tunnil, kus sa sedda loed ehk kuled, ennani Jummalala woi nähtawa asjade peäle mõttelnud?! Kas tohhiid walleks aiada, kui ma ütlen: sa olled sel tunnil ja tänna **wägga pifut** Jum-

mala peäle möttelaud, agga wägga paljo nähtawa asjade peäle? Ei tohhi mitte, sa tead fedda wägga selgeste, et sa keif päwad wägga paljo nähtawa asjade peäle mötled, agga wägga pifsut Jummal peäle, ja tulleb luggu, et mõnni pääw, woi koggone mitto päwad mõda lähwad, kus so südda ei sugguge polle viete Jummalaga ümber käinud! Kust se tulleb? Sest et Jummal polle mitte sinno warandus, et sa tedda mitte ülle keige asjade et armasta, se on et sa esimesse kässo wasto teed, et sa Jummal ees wõbra Jummal teneer ja paggan olled. Tead sa, kus pagganad wi maks sa wad, ja tahhad sa ka senna sada? Kui mitte, siis minne waimus Petlemma musta lauta ja wata, kes seäl söimas seisab, ning mötle: Nenda on Jummal mind armastanud! Pea fedda sanna meles: Rebbastel on augud ja linnudel, mis taewa al, pesjad; agga inimmesse Poial ei olle mitte, kuhho temma pead woiks panna, ning mötle: Nenda on Jummal mind armastanud! Wata, kuidas Jesus Ketseman eedas surma häddas rahhote ja abbita kolm korda filmili ja ikka jälle filmili mahha langed, kunni ta wimaks ka werriht higgsi ärrawallab, ning mötle: Nenda on Jummal mind armastanud. Wata kuidas Tedda saab pillatud ja peksoga pinatud, kuidas Ta kibbowitsa front kannab ning naelte warral ärranatud ristis rippub, ja kuidas Temma ka seäl weel waenlaste eest pallub ja röhwlit rõmustab, ning mötle:

Nenda on Jummal mind armastanud! Ja kui sa sedda mõtled, oh egga so südda polle ni jäküm, egga kaljosarnane mitte, et sa süs ei peaks tedda jälle armastama, kes sind ni wägga enne armastanud, et sa ei peaks Tedda ennast kui sedda armastama mis „hukka lähhäb“ ja mis waid „so süddant siin pinab ja waewab ja ükspäinis murret ja kurtoastust annab“, et sa ei peaks tedda ülle keige asjade armastama. Usfu, oh usfu sedda, ärranetud kasso-ülleastuja, ei maialt woi sa õnnistust polegi pärrida, kui agga seält, kus Jesus „meie eest“ needmisfeks sanud. Kule, Ketsemane — ka Kabbata ja Kolgata, need on need kohhad, kus sa õppid Jummalat kartma, needsammadgi õppetawad Jummalat armastama, sest et Ta meid ni wägga on enne armastanud. Amen.

I, d.

Meie peame Jummalala peäle ülle keige asjade lootma, ütleb Katekismus. Wata, mis pattolangminne innimesest teinud, kes keigewäggewama Jummalala näo järrele lodud! Inni-
 menne on nüüd ilmaile tulles wäeti ja willets kui keigenõdrem usfike; ei mitte: keigenõdremal usfikesel polle abbi tarwis, kui ta sündinud: tal ennesel rammo romada ja tarwilist toidust otsida, ei temmal polle mähtmed, pollegi temmal tallotajat tarwis. Agga mis on innimenne selle wasto! Maast maddalast on tal ühtepuhko hädda ja kartus seespidi süddames ning wäljaspidi

waenlased ümberringi ja iggapiddi, nenda, et ta ilma abbita mitte päwagi ei woiks ellada. Se abbi on tal isfa, emma, ja fest et lapsed, kui kül mitte Jummal a ennese, agga ommeti nende pole, kes nendel Jummal a ssemel on, kindla usfoga hoidwad ja neid ülle keige asjade kartwad, armastawad ja nende peäle lootwad, ütleb Jesus: „Misugguste pärralt on Jummal a riik“ ja „Twest, minna ütlen teile: kui teie ei pöra ümber ja ei sa kui lapsokessed, siis ei sa teie mitte taewariki.“ Agga egga Ta polle nende sannade läbbi tahtnud käsida, et täis kaswanud inimessed peaksid ueste hakkama nenda kui nõdras põlwes omma libhalikko isfa pole kindla usfoga hoidma ja te dda keigest süddamest kartma, armastama ja temma peäle lootma, waid et need, kes keddagi ei pea Ma peäl ommaks isfaks hüüdma, fest et üks on nende Isfa, kes taewas on, Sellesamma ni kindla usfoga kui lapsed omma isfa pole piddid hoidma, ja Teddagi nenda ülle keige asjade kartma, armastama ja Temma peäle lootma, muido polleks Jesus mitte teises kohhas keelnud isfa ülle keige asjade, se on ennam kui Tedda armastada. Se aeg tulleb iggaühhel kus ta mitte ennam nenda ülle keige asjade omma isfa peäle ei loda, kui lapse põlwes; agga kelle peäle hakkab ta siis nenda lootma, kui enne isfa peäle? Kellel kirstud ja kastid ja kottid ja kuhrud keik täis, mis sellel wigga? eks Mammon polle ennamiste keige ma=ilma jummal? Tulleb murre

peäle woi kitsas kätte, kül rahha rikkus ikka aitab! Teine on aus ma-ilma ees, ei se sureste ka middagi ei tea karta; jälle teine lodab selle peäle, et temmal terraw meel moistus, woi et ta tarf tõmees, woi et tal terwis kää, ja et ta kätte tö kül ikka tedda toidab, woi et tal rikkad fuggulased, woi ausad sõbrad. Agga kelle mele tulleb hädda sees enneminne Jummal kui keif nisuggused asjad? Ei ühhegi, ühhegi mu, kui selle mele, kes Ketsemanes ja Kolgata mäel õiget arwo sanud, mis se sanna tähhendab: kes omma ennese Poialege polle armo annud, waid on Tedda meie keifide cest ärraannud, kuis ei peaks Demma mitte ka sellesammaga meile keif armust andma? Jah, kui sa seddasamma wähegi woid uskuda, egga sa siis ni sõgge ei woi olla, et sa mitte ei peaks moistma ning mele tulletama kui hädda kää, et Sesamma, kes sind ni ülle wägga armastanud keigewägge wam Jummal, kes keif teab ja iggas paikas so liggi; agga kui nenda: kes siis sinno wasto woib panna, ning kes nendele woib waewa tehha, kelle kohta Pühha Waim jubba Prohweti läbbi ütleb: Kes teie külge putub, se putub Demma filmaterrasse?! Kas nisugguste le mingisuggune asfi woiks juhtuda, mis neile mitte ikka heaks ei peaks tullesma, ja eks neile mitte keif peälegi ei peaks antama!

Agga wahhest mötleb mõnni: „miks ta ni paljo esimesesest käsust rägib?“ Sepärrast, sõbber, et Jesus sedda sureks käsjo sannaks

Kutsus, ja et ka Putterus ütleb: esimesse kässe on se suur käsk keikide seas, nenda et kes sedda agga jouaks viete piddada, ühtlase sellega ka muudogi keik teisi täieste täidaks. Mendasammoti teed sa ka ikka esimesse kässo wasto, kui sa agga ühhe kässofanna, olgo misfuggune tahhab, ille astud; sest egga sa sedda walleks ei woi aiada, et igga lord, kui sa patto piddid teggema, kahtesuggust heält so süddames ollid kuulda, kellest teine kelis: „ärrete mitte“, agga teine käskis: „te agga peäle!“ Sa tead ka kül ikka, et teine olli Jummalaja teine kurrati heäl, ja et igga lord, kui sa siis patto olled teinud, sa Jummalaja heält olled põlgnud ja kurrati heält kuulnud, se on ennam kui Jummalaja peäle, kurrati peäle lootnud ja tedda ommaks Jummalaks ning esimesse kässo wasto teinud. Jah, sa olled nenda teinud, sa olled sadda lorda, sa olled mitto tuhhat ja tuhhat lorda nenda teinud, ja sedda polle polegi immeks panna, sest iggawesse tõe fanna kutsus kurratit otsekohhe (keige) maailma jummalaks; agga pattune, oh armas, armas pattune, eks hirm ja jällestus tulle so peäle, kui sa se peäle mõtled, et se kallis Jummalaja tal sinno pärast werrine ja waene äreräsüllitüd pallega pu peäl poob, ja et sa Temma trui heält hea melega ja saggedaste, oh kui wägga saggedaste mißki piddanud ja põlgnud, agga kurratid kuulnud, kes temma ning — sinno mõrtsukas. Amen.

II.

Kui teine käsk ütleb: „Sinua ei pea mitte Summala omma Issanda nimme ilma asjata fuhho wõtma; sest Issand ei jätta tedda nuhtlematta, kes temma nimme kurjaste prugib“, siis moistab sedda iggäüks, et se, kes „Summala nimme jures neab, wannub, lausub; waltetab ehk pettab“, sedda kurjaste prugib, ja nenda kui iggäüks sedda moistab, nenda ei woi ka kegt sedda sallata, et ta mitto korda Summala nimme jures neednud ja ka siis wandunud, kui se mitte Summala auuks egga ligimesse heaks ei olnud. Jah, sõbber, sa olled wandunud, et sa kül sedda teist käsko ning Jeesusse mäe jutlusse fanna olled tunnud: „Minna ütlen teile, et teie ei pea koggoniste mitte wanduma;“ sa olled wandunud, ja tulleb luggu: ka üllekohto wandunud, se on Summala nimme jures waltetanud ja petnud, ja kui sa polle isse mitte Summala nimme jures lausunud, siis olled sa ommeti ehk abbi otsinud targade käest, et kül jubba meel moistus sulle olleks piddand ütlemä, et se waim, kelle abbi sa wina ehk koppikadega piddid noudma, polle mitte Summalast, waid on pettusse ehk kurrati waim. Agga kui sa kül polleks ellades Summala nimme kurjaste prukinud, siis olled sa sedda ommeti künmie tuhhat korda ilma asjata fuhho wõtnud. Kes wöttab Summala nimme asjaga fuhho? Kes selle jures Summala auuks

ehk liggimesse heaks wannub, nenda kui Proh-
wetid ja Apostlid ja meie Issand, Jesus Kris-
tus isse kohto ees on teinud, ning kes Temma
nimmel Tedda tännab ehk pallub. Nenda teggid
ka meie wannemad, kui nemmad nisuggused
kallid sannad ülleswötsid, kui „Summalaga“,
„Summal appi“, ja „Summalimmel“, se on
Summala nimmel; sest siis nemmad pallusid,
et Summal pididi sinnoga ja sinno abbimees
ollema, ja tännasid Summala nimmel sinno
armsa terretamisse eest, ning kui nemmad õh-
kasid „Summal parrago!“ siis kaebasid nemmad
Issandale Tedda palludes omma hädda. Agga
kuidas sawad nüüd needsammad ja muud ni-
suggused kallid sannad prukitud! Ei pruutki
ei wötta omma peigmehhe nimme ligutamatta
süddamega suhho, ja tead sa, kes se „werre-
peig“, se on armas kui peig on, sepärrast
et Ta Omma werd meie eest on ärrawallanud?
Kule tähhendamisse fanna. Pruut on maia
sees, mis hakkand põllema, ja peigmees tulleb
peäle ning peästab tedda, agga jääb isse senna
sisse. Mis sa ütlesid nisuggusest prudist, kui
ta tagga=järrel kergemeleliste ja kurjaste selle-
samna omma peigmehhe nimme woiks suhho
wötta! Agga mis ma sedda küssin; egga pruut
polegi sedda ei teeks, waid iggakord kui ta peig-
mehhe nimme nimmetaks ehk kuleks, tulleks mui-
dogi mele, kui wägga peigmees tedda ar-
mastanud ja mis hirmsa surma ta
temma pärrast näinud. Ja segipärrast lotis

peigmees, et ta prudi pididi peästmä ja isse ka ellusse jäma, agga Jesus on otse sepärrast tulnud, et Ta meie eest pididi surema; peigmees on prudi lühikesest pinast peästmud ja nattukest aega temma pärrast waewa näinud, agga Jesus on meid iggawesest pinast peästmud ning kuus hirmust tundi ristis rippunud, pärrast sedda, et ta 33 aastat sullase seijuses ni waewalises järges ma-peäl olnud, et ta isse ütles: rebbastel on augud, ja lin-nudel, mis taewa al, pesjad; agga inimesse poial ei olle mitte, kuhho Temma pead woiks panna. Ning peigmees on omma prudi pärrast surnud, agga Jesus meie eest, kui meie alles jummalakartmatta ja Temma waen-lased ollime! Pattused, oh waesed, willetsjad pattused, mis on teil se nimmi Jesus; sest nenda kui ükski ei sa Issa jure muido kui Poia läbbi, nenda ei woi ka ükski Jummalä nimme pühhitseda muido kui se läbbi, et ta hakkab Jesusse nimme pühhitsema. Mis on teil se nimmi **Jesus**? On ta teil enam, tuhhat ja tuhhat korda enam kui isä ja emä nimmi, armsam ja tuhhat ning tuhhat korda tullusam kui prudil on peigmehe nimmi? Kas waim wärriseb ja südda sees biiskab römo ja nuttab kurwastusse pärrast, kui Temma nimmi nimmetakse, römo pärrast, et Jummal teid ni wägga armastanud, kurwastusse pärrast, et teie Temmale ni wägga waewaks olnud ja biete, et teie südda ni laisk ja leige, et lõhki

ei lähkä, kui se peäle mötleb, et keigewägge-
 wam taewa ja ma Soja lihha sisse tulnud wer-
 rega meid lunnastama? Kui nenda, egga ja
 siis omma Jesukesse, ehk Issa woi Pühha
 Waimo nimme mitte ei woi ilma asjata suhho
 wötta, sest need kolm on üks! Oh pattused,
 pattused, mis pühhad Inglid taewas meist
 peaksid mõtlema, mitte agga kui nemmad kuul-
 wad, et inuimesed ni hirmsaste pühha Sum-
 mala nimme jures needwad ja wiha waenoga
 ning walletades wanduwad, waid ka kui mitto
 korda nukra melega saab wälja hütud: „Oh
 Jesus, jätta mind rahhule!“ woi immeks pan-
 nes: „Oh kallis Pühha Waim!“ Inglid on
 pühhad, agga nemmad ei tohi sedda kallist
 nimme mitte ilma kummardamatta suhho wötta,
 ja meie, mis meie olleme, ning mis on Ta
 meile teinud! Oh Summal, Summal par-
 rago! Amen.

III.

„Sinna pead pühhapäwa pühhitsema“ ja
 „Meie peame Summalat kartma ja armastama,
 et meie jutlust ja Summala fanna ei põlga;
 waid et meie sedda pühhaks peame, heal meel
 kuleme ja õppime.“ Miks on üks pääw pühha
 feitsme seas? Wanna Seädusse aial olli feits-
 mes nädjala pääw pühha, sepärrast et Issand
 sedda omma lomisse tö lõppetusse mällestusse
 päwaks olli seädnud, ja lle Seädusse aial on
 essimenne nädalapääw, pühha, sepärrast et

temma, se on Issanda üllestoumisse pääw, ärralunnastamisse tö lõppetusse mällestusseks on seätud; sest lunnastamisse tö on kirja järrel surem kui lomisse tö. „Kui Temma ütseb, siis se sünnib; ja kui Temma käsib; siis se seisab walmis“ ja kae päwaga on Ta keik lounud, mis lodud on. Agga lunnastamisse tö pärrast õhtab Ta: „Mind olled ja pannud tenima omma pattudega, Mulle olled ja waewa teinud omma üllekohtuste teggudega!“ ning 33 aastat on Ta sepärrast pidand tenima ja waewa, keigehirmsamat waewa, ja wimalõs ristifurma näggema! Ja sepärrast et Temma teinud ja sullase näul waewa näinud ma peäl, on Temmal nende pärrast halle meel, kes waewa näggewad, ja Ta kinkis neile ühhe päwa, kus ka nemmad woiksid omma waeste hingede eest hoolt kanda. Agga mis tänno Ta sest sai? Oh Summal parrago! Sullastel ni hästi kui issandattel tahtwad 6 päwa näddalas pissut olla, kus nemmad alwa kadduwa ihho eest murret kandwad, agga se üks pääw, kus nemmad omma surremata hingele peawad püüdma peatoidust pärrida, on nende melest paljo. Kui mitto korda hüab Summal kirriko kellade heäle läbbi: „Et tulge kofko pattused!“ agga pattused mötlewad: „Polle hädda!“ jään agga koddõ ahjule ehk ümberhullkuma senna ja tenna. Ja kui ka kirrikus käiwad, oh kui wägga lendwad seal mötted ümber, kui wägga tiksub unni peäle, kui arwaste on Summala sanna, mis seal

wälja jaggatakse nendele viete taewa mannaks ja haige hinge rohhuks! Ning kui kirrikust koid lähwad: kellel on weel middagi sest, mis ta seal sanud, süddames, kui ta omma perre uksest sisse astub? Küll ihho leib, mis teomehhele esmaspääw saab kotti pandud, peab näddala otsa ette löma, agga kui kauaks on sul se hinge leib, mis sa sanud sure Summala koiast? Kui inimenne, kelle wallitsusse al sa olled, sind kutsud, siis sa lähhed temma jure, kui Summal sind pühhapääw pühha kotta kutsnud, siis olled sa sedda — oh kui mitto korda? — põlgnud. Kus on üks sullane ma peäl ni hul, et kui herra temmale tükki aega mitmesuggused käsud olleks annud, ta ütleks: Mis se olli, armas herra, mis teie mind seal käskinud; ma polle teie jutto mitte tähhele pannud, waid minno südda on maiale möttelnud; ehk ka kes, sai ta wersta maad käinud, herra jure taggasi tulleks ja ütleks: Ma pannin küll tähhele, kui teie mulle rääksite, agga sidast on se keik jälle mo melest ärraläinud. Ei ni alwaks ei pea ükski sullane omma isfandat polegi; agga ni alwaks olleme meie iggäüks Isfandat mitto ja mitto korda piddanud! — Ning otse nenda kui jutlus, saab ka kallis trükkitud Summala Janna põlgtud. Mitto korda olleksime woinud sedda kätte wötta, agga polle mitte läbbend, ja kui sai wöetud, oh kus ollid mötted! Lehhefülg olli loetud sanud, ning 2 ehk 3, — ja kui sa hakkasid ümber möttelema, polle mitte mid-

dagit mele jänud! Oh, se on weel kurrati keige kurjem kawwalus, et Jummalala fanna ni hirm= faste saab põlgtud ning fefamma pat teeb en= nam kahjo kui keik muud pattud; fefi kui in= nimenne mu ekfitusfe fifse fattunud, fiis tahhab meel ennamiste rahhoto olla ning fiiddame tun= nistus hakkab meie peäle kaebama, nenda et lo= tus on, et fa hakkad omma patto tundma ja kahhetsema ning meelt parrandama; agga selle patto poleft, et fa Jummalala kalli fanna ni be= laste põlgnud, olled fa üfina rahhul ja ei pea fefi fuggugi luggu. Kule tähhendamifse fanna: Kurja teggia on kofito käfto poleft tühja male fadetud; agga Ma wallitfejal on halle meel; ta kirjutab temmale ramato, kus fees ta tem= male andeksandmift kulutab, ning mil wifil ta jälle omma male woib taggafi fada. Kas fe mees wöttaks filma=wega ning bifkamifsega fedda ramatut lahti, kas fe mees loeks ööd ja päwad fedda ramatut ja annaks temmale tuhhat ja tuhhat korda juud, ning langeks Ma wal= litfejat tännades põlweli ning filmili mahha, ja wöttaks ka kofhe kätte selle ramato juhhatamifse järrel omma male minna! Ja finna, kas fa polle mitte, nenda kui keik innimesfed, kurja= teggia Jummalala ees, kedda Temma Paradiifit selle willetfa ello tühja=male faatnud ning kas pühha kirri polle mitte fe ramat, mis Paradiifi Ma wallitfeja hallastusfe pärraft sulle kirjota= nud; sulle selle läbbi armo kulutada ning kui= das fa woikfid fiis tühjalt maalt jälle koiw fa=

da? Ja se ramat on Jummalata talle werrega kirjutud, sest sesamma armo kulumamine on Jummalata talle werrega ärrastatud, ja se tee on Jummalata talle werrega lahti tehtud, ja sinna põlgad sedda teed ning sedda armo, sest sa põlgad Jummalata sanna! Oh pattune; armas kallis pattune, pallu Jesust, et Ta sulle, nenda kui omma Jüngeritele, Jummalata sanna ärrastelletaks, et ka sinno südda põllema lähhäks, kui sa seält seest õppid, et „Kristus piddi kannatama.“ Käl siis Jummalata sanna sulle kalliks, armsaks ja maggusaks lähhäb, kül siis hakkad pühhäks piddama sedda päwa, kus sedda ünsa rahhoga woid Jesussega kirrikus kuulda ja Jesussega ommas kambri kauniste luggeda. Amen.

IV.

Sinna pead omma isä ja omma emma auustama, et sinno käsä hästi käib ja sinna kawa ellad ma peäl“ ja „Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie ommad wanemid ja isfandid ei põlga egga wihhast, waid et meie neid auustame, tenime, nende sanna kuleme, ja neid armsaste, ja kalliste peame. Oled ja kül ilmal viete se peäle mõttelnuud, jübber, miäs Lutterus igga kässo selletusse esimesse otja need sannad pannud: „Meie peame Jummalat kartma ja armastama?“ — Kui inimesesed sedda moistaksid, egga siis polleks ni mitto kässo ülleastujaid, kes arwawad et nem-

mad käsjud peawad. Sest ei sedda woi walleks aiada: on kül inimeste seas, kes mitte polle nenda warrastanud egga abbiello ärrarikkunud woi tapnud, kui parrago mõnned muud on teinud, waid kes sure hõlega püüdwad Jummal käsjud piddada, agga mikspärrast?! Waat, need, kes õigel wiisil nenda palluwad: „Issa meie, kes Sa olled taewas“, need on Jummal armad lapsed“ ja Jeesuse Kristusse ärrawallitsetud pruut. Kas siis lapsed sepärrast omma isä ja emma fanna kuulwad, et nemmad tahtwad selle eest au pärrida ehk aialikko woi iggawesse kasso sada, — kas koggone pruut sepärrast teeb, mis peigmehhe mele pärrast on? Jo sepärrast, et „armastus peab armastama“, et wagga laste südda ei anna mitte isä egga emma kasso wasto tehha, sest et nemmad neid kartwad ja armastawad, — et se prudil rõmukš on, peigmehhele mele pärrast tehha. Egga se polle mitte laps, waid sullane, polle se ka mitte pruut, waid ümmardaja, kes ei kartusse ja armastusse, waid palga pärrast peigmehhe ehk isä tahtmist täidab. Agga mikspärrast peawad innimesed Jummal käsjud, kas sepärrast, et „armastus peab armastama“, et nende südda ei anna mitte nende armsa taewase isä mele wasto tehha, egga omma kallist peiokest kurwastada? Oh, lihhalikko innimesse südda annab sedda kül, ta armastab patto ja teeks ühtepuhko Jummal käsjudde wasto, kui ta sedda palga ei

nouaks, et ta se läbbi omma ennese ja teiste
innimeste ning Jummal a ees a usaks lähheks,
et tal siis siin ma peäl polleks häbbi egga nuht=
lust karta ning, et ta se läbbi taewa õnnistust
ommale ärrateniks. Keik, kes käsjud nenda
palga ja au pärrast peawad, neil on omma
palk käes; agga sedda oskago iggäuks, et ükski
õigel wiisil, se on kui Jummal a laps, ja Je=
susse pruut, käsjud ei pea, muudo kui siis, kui
ta sedda sepärrast teeb, et ta Jummal at
kardab ja armastab. Voi mis neljandama
kässo sa siis pead, kui sa agga witsa,
ehk keppi voi moõga pärrast wannematte
fanna kuled? Kas se Jummal a käsjusse pu=
dub? — Kui wald omma moisa herra kartwad ja
armastawad, siis auustawad neimad ka hop=
manni voi junkro, sest et herra neid ennese
assemel wallitsejaks on seädnuud. Agga
otse nenda on Jummal meie lihhalikkud ning
leiwä —, ma — ja kohto wannemad ennese
assemel meie wallitsejaks pannud, ja kui sa
neid põlgad ehk wihhastad; siis põlgad ehk
wihhastad sa otse nenda Jummal at, kui
sa hopmanni ehk junkro alwaks peaksid. Jum=
mal polle mitte üllekohtune, polle Temma
ka holetõ egga teadmatta mitte; waid kui Temma
ka meie juukse karwad keik on ärraluggenuud,
siis ärgo pango Izaak mitte wasto, kui temma
isja tedda ka tahhaks ärratappa, sest „kül Je=
howa nääb“ (1 Mos. 22, 14) ja ärgo nur=
risego wagga Josef mitte, kui temma isfand

tedda ilma süta wangitorni heidab, ning ärgo
 unnustago pühha Daniel mitte et ka Tarius
 temmale Jummalast ja Jummalassemel
 seätud, ja mingo wastotörkumatta sellesamma
 omma wäggewa ja trui Jummalas
 nimel loukoerte auko; sest kül Jehowa wiib
 alla hauda, agga Ta toob ka jälle ülles!
 „Sepärrast on tarwis et teie ennast alla heidate
 ei mitte ükspäinis nuhtlusse waid ka süddame
 tunnistusse pärrast“, sest „kes üllematte wasto
 panneb, se panneb Jummalas seädmissesse
 wasto!

V.

Sinna ei pea mitte tapma. Mis se on?
 Meie peame Jummalat kartma ja armastama,
 et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo
 ehk kurja ei te. Weel küsib Katekismus:
 Keda ei pea meie mitte tapma? ja kostab:
 Ei omma liggimest egga isseennast. Mõtleks
 innimenne: Et ma omma liggimest mitte ei
 tohhi tappa, se on moista kül; sest ma risun
 so siis temma ello ehk hinge ta käest ärra, mis
 temma ja ei mitte minno omma; agga kui ma
 omma ennese hinge ärrarisun woi ärraheidan,
 mis siis sest on, eks ma ommaga te mis ma
 tahhan? Jah, kui so omma töeste so omma
 on, se on kui sa sedda isseennesele olled teinud,
 teninud woi ostnud; siis sa sellega teed mis
 tahhad; sepärrast tohhib täis kaswand innimenne
 kül ommad rided raiskada, ja minno polest melega.

ommad kingad kätki karristada ja ärraheita; agga egga laps sedda tohhi tehha; sest temma ei olle neid mitte teinud, egga ostnud, waid wannematte kääst sanud, kellele temma neist peab arro andma. Olled sa omma ello ehk hinge isseennelese teinud woi ostnud? Sa olled sedda omma wannematte kääst ja nemmad on sedda Adama kääst pärrinud, agga Adam on sedda Jummalala kääst sanud. Siis on jo sellaw õhk, mis nüüd ninnas ligub, sesamma mis Jummal Adama ninnasse puhhunud ja sinna pead temmast Jummalale arro andma, kes sedda ni kauaks sinno kätte usknud kui Ta sind ma peäl peab. Agga kuidas olled sa tänini sellesamma Jummalala ellawa õhhoga ümberkäinud? Jummal on hinge, ello ja ihho so kätte usknud; ja sa ei pea ei omma liggimesse egga omma ennese ihhule egga hingele ühtegi kahjo egga kurja teggema. Sest kui kül sa innimeste ees polle mitte mõrtsukaks läinud, agga olled ihhule ehk hingele, mis Jummalala pärralt on, kahjo teinud, eks sa siis polle Jummalala ees weel hõpis hirmsam süalune, kui siis, kui sa ihho aialikko surmasadad?! Kule, olled sa omma ennese ja omma liggimesse ihhule ja hingele kurja ehk kahjo teinud, kas on karta, et sinno sü läbbi sa isse ning mõnni liggimenne warreminne ärrasurreb, kui ta muido olleks teinud, kas olled sa isseennast ning liggimest hinge surma, se on pörgo pole aitmud? —

— Sa ütled: „Si ma tea.“ Walle! Egga

ful ni fant pea polle, polle ka so süddame tun-
 nistus mitte ni wait, egga jätta Jummalä Pühha
 Waim sind mitte ni nominatta, et sa ei teaks,
 et se ka praego, jah otse praego mitte so mele
 ei tulles, et sa mitte korda ja mitmel wiisil omma
 ennese ning liggimesse ihhule ning hingele paljo, oh
 kui paljo kurja ja kahjo teinud! Ning mis on
 so südda tunnud, kui sa wahhest kirrikus koggo-
 dussega laulnud: „Mul olli hirm et ollin ma
 Jesusse tapja olnud ka.“ Kes se on, kes
 nenda laulab, ja kes on se „ma?“ Se sba-
 mees, kes oddaga Temna külge pistis, woi se
 teine, kes need naelad temna kättest ja jalgadest
 läbbi alas, woi se pealik, kes sedda kasknud, ehk
 Pilatus, kes kohhut moistnud, woi Juda rah-
 was, kelle pärrast ta sedda teinud? „Kelle
 pärrast!“ Eks ta sedda siis polle sepärrast
 teinud, et innimesed patto siisse langenud,
 et nemmad, et sinna, sinna, sinna, — kas
 moistad: et sinna pattune olled, ja et ta
 sinno patto pärrast innimeseseks sündinud
 ja innimeste ees kui mõrtsukas mõrtsukatte
 wahhel surnud, sepärrast et sa Jummalä ees
 mõrtsukas olled?! Olled sa siis rõwel ja
 mõrtsukas Jummalä ees, siis te nenda kui se
 rõwel ja mõrtsukas Jesusse kõrwas teggi: tunne
 ja kahhetse omma patto ütteldes: kui ma kül
 praego peaksin niggi hirmsa Jummalä witsa ja
 nuhtlusse al ollema, et ma — Jummalast ja
 innimestest ärranetud — surma ning risti
 surma nuhtlust peaksin pärrima, siis saan ma,

jah ma ma, ma saan siis agga kätte, mis mõtö wäärt on; agga ma ussun ka, et kui se ristilöödud Jeesus agga „mo peäle mõtleb“, siis on ka nisuggune hirmus hing, kui minna, weel „täna Temmaga Paradisis.“

Küüsid sa, mo armas kuulja, miks ma ühtegi fesi ei rägi, et süddamega, palle ehk näoga, kelega ja käega tappetakse, egga fesi, et kohtowannemad mitte ei te wiendama käsko wasto, kui nemmad käskiwad kurjateggiaid nuhhelda ehk hukkata? Ma koston: Sellepärrast et sedda mitte tarwis ei olle, fesi ka pagganattel on hirm selle innimesse pärrast, kes käega tappab; ja ristiinnimenne teab, et Jeesus mäejutlusfes tedda, kes omma wenna peäle ilmaasjata wiחה kannab, ja seddasamma omma wiחה, olgo pallega woõriti wates teise peäle, woi kelega teist sõimades üllestunnistab, tapjakõ kutsub; fesi kui sa sellepärrast teise ello ärra ei wõtta, et sa innimesse ja mõrtsuka nuhtlust kardad, kas sa siis ka Jumala ees wiendamat käsko täidad, kes tahhab, et sa pead omma liggimest armastama, fesi et sa Tedda kardad ja armastad? Mendasammoti moistab ka keige rummalam, et kohtowannemad kurjateggiaid kurjaks ei nuhtle, waid heaks, ja on sul agga ennesel laps, siis sa tead kül, kui raske asse se so süddamel on tedda nuhhelda, agga et sa sedda pead teggema armastusfesi Jumala ning ta ennese wasto. Sa „tead sedda“, — — ja sa olled omma patto läbbi

Summalat sedda Issa sund inud omma armast,
oh kui wägga armast ilmašüta Poega nuhtle=
ma ning kui hirmsaste nuhtlema! „Oh hal=
lasta, oh hallasta, mo hallastaja armoga!“
Amen.

VI.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.
„Selle kässo polest olleme keik kimpus“ ütleb
õnnis Putterus ja ta teeb meid keik, ilma
wahhet piddamatta, horapiddajaks. Et kül meie
mitte ma=ilma ees awwalikkult nisuggused ei
olle, siiski süddame polest polle meie parre=
mad polegi, ja kui meie agga saaksime, siis
meie rikkuksime keik ka abbiello ärra. Se
joon on keikide innimeste sees, ja polle mitte
üks iggawenne ainus, kes sest pri olleks, olgo
mees woi naene, olgo wanna woi noor, nem=
mad on nisammosuggused keik. Kust mees
sedda julgust wöttis, et ta meid keiki ni wägga
liga alwaks tohhib tehha?! Tweste, ma ollen
inneks pannud, ni mitto korda kui ma sedda=
samma Putterusse fanna ollen luggenud. Min=
no kohta on se kül tõssi, tohhi ma mitte san=
nagi selle wasto lausta; agga on siis keik in=
nimesed selle kässo polest nisuggused kui min=
na, eks neid polle kül ma=ilmas, kes ausad,
puhtad, kassinad?! Oh, oh, kui agga se fanna
ep olleks: Minna ütlen teile, „et iggaüks, kes
naese peäle watab tedda himmustades, on
jo abbiello temmaga ärrarikkunud ommas süd=

dames" ja kui sesamma „Minna" polleks Se, kel silmad on otsekui tulle=leel, nenda et Temma nerud ja süddamed läbbikatsub! „Kes naese peäle watab tedda himmustades", oh sedda hirmust fanna; sest mitto korda on wadetud sanud, ja wägga hea melega wadetud sanud. Seep se bige wigga on: hea melega! Meie teadsime kül, et roppo kõnnede ja prassimisse, et ma=ilma rõmo ja lusti ning laiskusse läbbi ussuggused kurjad roppud himmud toufid süddames ja kaswasid ning rammo wõtsid; agga kas meie ennast sepärrast keige selle eest heidnud? Oh ei mitte, ei paigastki mitte. Armfad ollid needsammad kurjad himmud, armas olli ka keik, mis läbbi neid süddames põllema süti, ja otse kui seäst õhtus tulle sisse lennab, nenda olleme isse melega hukatusse sisse jooksnud! Ja liati need pühhapäwad, oh need kalid pühhapäwad! Jesus watab taewast nende waeste innimeste peäle, kes hommikust õhtoni peawad orjama ja omma palle higgi sees tööd teggema. Ta on isse tööd teinud ja waewa näinud ja teab, kui kibbe se on; sepärrast kingib Ta neile pühhapäwad ning sured pühhad, et nemmad wahhel waewast hingaksid ning parreminne ja rohkeminne süa saaksid. Ta heidab heldest hallastussest armo nende ihho peäle ning tahhab ka orjadele asso anda omma surrematta hingede eest murret kanda. Agga mis tänno Ta sest saab? Nenda olleme jo kolmandama kassso selletusse jures küsšinud ja nenda küsšime

Ka jälle: Kas inimessed pühapäeval ja veel
 liati suurte pühade ajal, kus nemmad kaks ja
 kolm päeva ilma töta ja kus kõhhoke enam
 täis kui muul ajal, parremad ja puhtamad
 kui argipäeval? Oh minne, küssi, mis tallo-
 rahwa kõrtso seinad ning sakarahwa Pallihoned
 sest juttustawad, ehk parrem: küssi so enne se
 jüddametunnistusse läest. Küül ta sulle
 pahha jutlust sest teeb, kui pühha ja pühapä-
 wal olnud ning kui mitto tuhhat ja tuhhat
 korda ja Jummalala ees kuendama kässo wasto
 teinud, polleks küül ellades rop fanna so suust
 wälja tulnud egga sinust häbbematta teggo
 tehtud sanud. Ma ütlen: „polleks;“ agga —
 — eks olle? — — — Kule, kui teised in-
 nimesessed, kui sinno lihhalikitud wannemadki ehk
 so keigeparremad sõbrad sedda teaksid, mis ja
 kuendama kässo wasto olled teinud, — kas
 moistad? ma ütlen: teinud, kas tohiksid
 nende filmade ees seista, kas woiksid ellada?!
 Kui kohtopäwal pühhad Inglid peaksid keik
 roppud fannad so ees üllesräkima, mis maast
 maddalast sinno suust wälja woland. — —
 Mis ma rägim, nemmad on puhtad ja püh-
 had, — egga nende keel ei annaks sedda ülles-
 räkida; agga kui ja is se peaksid sedda siis nende
 ja Jesusse ees ueste suust wäljaaama, mis siin
 seält seest wälja on woland!! — — — Un-
 nis Gutterus ütleb: „Ükski asji ei woi roppud
 himmud kustutada kui agga se kaste, mis taewast
 tulleb ja Jummalala armo wihmoke“ ja se, kes sedda

fanna sulle kirjutanud, ütleb: fe on töeste tössi! Se tulli, mis pörgust pärrit, põlleb so sees, hoia sedda ni paljo warjule kui tahhad, ta põlleb so sees, ei sa sa sedda lämmitada, kuni hakkad Jeesusse Jüingrittega ütlima: Eks meie ja südda meie sees ei põllend, kui Ta meiega räkis tee peäl, ja kui Ta meile kirjad ärraselletas, ja mis Ta nende sees selletas: Et Kristus piddi kannatama ja omma au sisse minnema. Kui südda armastussest Jeesusse wasto hakkab põllema, sest et Ta meid ni kibbeda surmani on armastanud, siis ta ei woi mitte ühtlase kurja himmo pärrast põllea, ja üks, üks ainus asji on, mis weel wäggewam, weel tullusam, weel maggusam, kui se wägga wäggew ja maggus pat, ja se on — — Jeesus, jah Jeesus, nenda kui Ta pattuste pärrast pinatud saab ja walloga waljuste hüdes hinge heidab — — meie eest. Amen.

VII.

„Sinna ei pea mitte warrastama.“ Sedda polleks kül tarwis olnud keelda; sest jo südda sedda isfegi tunnistas, et liggimenne mitte ei peaks liggimessega kui loukoer lambaga ümber käima, egga nenda kui kul kannaga, ja meel moistus ütleb sulle, et nisuggused lomad, mis wargad, ei woi mitte muido ellada, agga et inimenne peab palle higgis sees leiba söma ja ei mitte liggimesse leiba ennese pole

Kiskuma kui hunt, sest et ta tedda peab armastama kui isseennast. Ei hakka ma ka sureste sest räkima, et ei mitte agga tallopoeg, waid et ka moisnik ja Ma wallitseja tallopoia liggi-menne on, ja et se kurrati kawwalus kui marahwas sedda wähhemaks pattuks piddawad moisa aidast woi rehhest risuda ehk rehhepappi käest wilja osta, kui teine teise käest warrastada, ja weel wähhemaks pattuks Ma wallitseja käest warrastada, se on Somemaalt ilma tolli rahha maksmatta sola woi mu kaupua tua, ehk sedda fallajalt nende käest osta, kes nenda tonud. Jumelik se küll on, et olleküid nemmad kauba Somemaalt tonud ilma kaupmehhele hinda maksmatta, ei nemmad siis ei salgaks mitte kelmid ollewad, agga et kui nemmad sedda towad ilma selleta kes Jummal aassemel ja Jummalast seätud, ilma tolli rahha maksmatta, mis kord ja kohhus on temmale maksta, ei siis sest arwata ühtegi; pääseks agga randwahhi eest ärra!! — — Jah, sa pääsed randwahhi eest ärra, sa pääsed ka keisri eest ärra, kelle aassemel randwahht, agga kas pääsed ka Selle eest ärra, kelle aassemel keiser?! — Agga mis sest räkida! kui sa omma isfale omma lihhalikko wennale woi omma sõbrale tööd teed, ehk kui sa nendele middagi müüd, siis sa ei petta neid mitte. Egga sa ni häbbematta ei olle, sa armastad neid, sa teed tööd nendele nago olleks se „omma pärrast tehtud“, agga mu liggimessele, jah, se on teine aasi,

fest kes fest holib, et Jummal ilmal ütlen, „sinna pead omma liggimest armastama kui isse ennast!“ Oh innimesed, innimesed, mis mötleb Jummal taewas, mis mötleb Se, kes teie pärrast ristis rippund, fest, kui Ta illewelt watab handwerkide peäle, kes santi tööd tewad ja kaupmeeste peäle, kes omma kauba jures petwad, mötteldes: „egga sedda ei nähta mitte, jo ostja ni rummal on, et ta fest arvo ei ja.“ Ja kui kül nemmad mötleksid: mo kambri woi mo poe laggi hoiab mind warjule, Jeesus ei nä mind mitte illewelt; agga mis teie, marahwas, mötlete, kes teie wäljas, otse sellesamma taewa al tööd tete, kust Jeesus teie peäle watab, kui teie kül aggarad kubjas liggi on; agga kui ial nende polest asjo ollete tööd teggema kui herra ehk hopman ehk fate, siis siin seinä tagga üks, tuliko tagga teine, kolmas krawis kkkitate ja warjule hoiate. „Warjule hoiate?“ Ei sein egga tulik, woi kraaw teid jo illewelt kinni katta, agga kes ilmal Temmast holib, kes illewelt uääb! Urge möttelge mitte mo armsad hinged: „Sul agga hea kül räkida, minne, katsu isse hommikust õhtoni pallawa päwaga kända woi õsuda ehk nita, kül siis nouad ka hinge tagga wötta, kui ial wöid!“ Sedda ma moistan kül, polle ka ma mitte ütelnud enmast parrem ollewad kui teid. Nakkad ni hästi kui waesed on illekohtused keikide ja ka seitsemendama = kässo polest, ja kellel on, se unustab ärra, kellel

se on, ja kellel ep olle, ei selle mele tulle mitte, kellel keif on. Wata, kui Jesus Joh. 6, 5. Bilippusse wasto ütles: Kust peame meie leibo ostma, et needsinuatsed sawad süa? siis ollid Jüngrid waesed, ja pärrast, kui nemmad ka kahheteistkümmne korwi täie pallokesest nigi paljo ei holind, et nemmad olleksid neid ilma käskimatta kokko korjanud, siis ollid nemmad rikkad. Kui nemmad waesed ollid, siis ei usknud nemmad mitte, sepärrast ei tulnud Se mitte nende mele, kes neid käsknud palluda: „Meie iggapäwast leiba anna meile tänapäaw;“ waid rahha ja leib ning kalla, olleks nigi piisut ning teine innimenne, et se kül agga nödder „poisike“ olli, ja meie rahwas olleksid ehk wahhest — — warrastanud, olleksid nemmad agga sanud. Jälle: kui Jüngrid rikkad ollid, siis ei usknud nemmad mitte, sepärrast ei tulnud Se mitte nende mele, kes neile needsammad pallokesed ühtlase selle leiwaga olli andnud, et nemmad sest pididid söma, ning teistele, kes ilma, andma, unido polleks pallokesi pölgitud, waid kui Jesusse ande ilma käskimatta kokkokorjatud ja holega hoitud sanud. Agga parrago, kus on need rikkad ka tänapäaw, kes uskwad ja selle filmade ees Se, kelle pärralt on hõbbedat ja kelle pärralt on kulda (Aggai 2, 8.) ja kes sedda neile (ning sulle waikkoppikad) andnud, et sest pididi södud ning liggimestele, kes ilma, ka antud sama! Kui sul

on, siis sa ei mõtle mitte se peäle, et sa sedda Selle käest sanud, kelle maiapidaja ja agga olled (Euf. 16.) ja kellele sa kohtopäwal ka koppika pärrast pead arvo andma, — ja kui sul polle, siis sa ei usju mitte egga pallu mitte, waid kui muido ei sa, siis tulleb enneminne — — wargus mele! Urra sa sedda= wisi aita isseennast mitte! Wata, kui Jesus 40 päwa ja 40 ööd sai paastnud, siis Ta ei tahtnud nigi paljo isstiennekse pärrast tehha, et Ta olleks ühte sanna väkinud, sest Ta uskus, et taewane Issa teadis, et Temmale sedda keik tarwis läks. (Matt. 4, 3—6, 32.) Ja innimesed riisuid keik Ta käest ärra, ka Temma rided, ka Temma wiimsed werretilgakessed, ja — Ta — — pallus nende eest ning surri risti sambas nende heaks. Ta on ka sinno eest, ka sinno eest surnud, oh ärra tasju ka sinna mitte kurja kurjaga, kuid woida kurja ärra heaga, ärra warrasta mitte, ka ei mitte jelle käest, kes sind riisunud, waid aita omma liggimesse warra ja peatoidust kaswatada ja hoida, kui nisuggune, kes, mis ta teeb, Issandale teeb, ja ei mitte innimestele, Issandale, kes surnud sinno sü ja patto pärrast! Amen.

VIII.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto, se on: kui sa kohto=

ehk tunnistusse mees olled, siis sa ei pea mitte sellele süüd moista, kellel polle, egga tedda wabbandama, kes süallune, nenda et sa temma peälekaebajat ilmaasjata wallelikküks ja üllekohtotunnistajaks teed. Agga kui sinnogi peäle kaebatakse, siis sa ei pea ennast ka mitte wabbandama, kui sul sü on, muido sa teed omma peälekaebajat nisugguseks, kes kahheksama kässo wasto teinud, agga isse teed sa selle wasto. Jah, sinna armas Jummal, kela sa sedda ni paljo kui tahhad, kas sepärrast üks ainus süallune ma-peäl ei peaks katsuma ennast õigeks aiada, kui ta ial woib! Ei ussu mitte, ja sedda polle polegi immeks panna, sest egga ta wõtta mitte ennemine inimeste nuhtlust, kui et ta Jummalat kässo wasto teeks, muido kui ta ei kardada ja ei armasta Jummalat, agga kui ta Jummalat kardaks, ja armastaks, siis ta ei seisaks kül mitte sü pärrast kohto ees. Agga mis siis nisuggustel inimestel selle kässoega teggemist, kes mitte kohto ees ei seisa ning kes mitte tunnistusse = egga kohtomehhed ei olle? „Kes mitte ep olle?“ Kus siis nisuggusi mailma peäl leida on?! Kula, kui kuskil pool inimessesed teine teisega jutto aiawad ning panne isseennast tähhele, kui sa ial teisest inimessesest rägid: kas saab temma eest kostetud ja keik head temmast kõnneletud ja keik asjad heaks kånatud? Jah, ehk wahhest, kui temma — — sinno isja ehk wend, sinno abbikasa woi laps ehk sõbber, sest neid sa armastad ja ehk wahhest ka „kui

isšeennast"; agga on se mu innimenne, polle siis karta, et ei peaks temma peäle kōhbut moisetud ja kurja temma wasto tunnistud sama; ja sedda ennam, sedda armsam on se jut, agga kui ehk wahhest keddagi kidetakse meie ees, ei sedda tahha ükski kuulda, muud kui se — — „pissoke karjoke“, kes Kolgata mäel on õppind Jummalat kartma ja armastama; needsammad on teine teisele tōssiseks liggimesseks sanud, sest nemmad on nüüd ühhe ihho liikmed. Kui nisuggused teine teisest rāgiwad ehk kuulwad, ei se polle neile siis mitte wõeras, waid omma. Agga teised innimesed, — ei need kül sureste teisest ilmal ilma kōhbut mõistmatta ja kurja teise wasto tunnistamatta ei rāgi; ja kui sa sedda tahhaksid walleks aiada, egga sa siis polle kül mitte weel ommad egga teiste innimeste juttud biete tähhele pannud. Oh, oh, kui ükski assi ei peaks sedda tunnistama, et innimesed, kes Jummalala näo järrele lodud, pattolangmisse läbbi kurrati sarnatseks sanud, siis ommeti se, et nemmad jutto aiades ühte puhko teiste peäle kōhbut mõistwad ning kurja tunnistawad! Agga mõtleks innimenne: ollen ma siis sepärrast iggakord üllekōhto tunnistanud omma liggimesse wasto, kui ma kurja temmast rākinud? ehk olli tōssi, mis ma temmast tunnistasin! Dige kül, et sa ütled: „ehk“ ja „kas iggakord?“ sest mõnni korda ja mitti korda olled sa wist ka kurja liggimesest rākinud, mis polle tōssi olnud wõi kus

ja polle viete teadnud, kas se ka pididi tössi ol-
 lema, ja siis olleksid ja sest piddanud wait ol-
 lema, sest egga sa polleks tahtnud et teine sul-
 le nenda olleks teinud. Agga kui se kurri ka
 tössi olli, mis sa liggimessest lausunud, üttele,
 mikspärrast polle sa sedda mitte temma enne-
 sele, nenda kui Jesus käsknud Mat. 18, 15.
 woi seätud kohtomeestele teada andnud, waid
 mu inimestele? Mis ka sso siis sest pididi ol-
 lema? agga olleksid ja tedda temma ja ennese
 keskis nominud, ehk ta siis olleks meelt par-
 randanud, ning olleksid ja sedda kohto-
 wannemattelle kaebanud, kes kurjateggiat ol-
 leksid karristanud, ehk ta siis ka olleks sedda
 kurja mahajätanud! Sa kostad: „Miks
 ma hakkas sedda waewa näggema, et ma selle-
 pärrast temma jure lähhän ja tulles luggu weel
 taplust saan; polle ma ka mitte woinud sedda
 töeks teha, et se küll tössi olli.“ Kui nen-
 da, siis olleksid ka piddand sest wait ollema, sest ka
 seätud kohtowannemattel polle wigust
 mitte keddagi kelmiks teha, kui nemmad ei woi
 sedda mitte töeks teha, weel wähhem sul,
 ja egga sa küll tee egga taplusse peäle ei wataks,
 kui woiksid se läbbi keddagi kahjust peästa, kedda ja
 armastad. Agga seep se on: „kedda sa ar-
 mastad.“ Sa pölgad pitkaks teed, ja taplust
 kardad ka, kui sa liggimessele lähhäksid a tem-
 ma ennesele, agga ei mitte teistele, ütlesid
 kui ta eksinud, et ta peaks meelt parrandama!
 Uks olli, Se polle ka sedda teed taewast ma-

ilma peäle pitkaks põlganud ja Ta polle mitte taplust, polle Temma ka mitte risti surma paljaks pannud, et Ta polleks maailmale tunnistanud, et temma teud kurjad on. Kes selle mehhe käest Ketsemanes ja Kolgatal on õppinud armastama, sellel on se rõmiks, kui ta omma **wenna** ja Jesus se hea karjane Omma ärrakaddunud lambokesse käsüks saab; agga jah, **agga** olled sa nisuggune? Oh, et sa lihaks läinud ja risti sambas surmatud Jummal armastusse käest õppiksid armastama, küll sa siis saaksid arvo, et ka kahheksama kässo polest armastus on kässo täitminne. Amen.

Q ö p p e t u s.

„Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kodda“ ja: „Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest, sullast, ümmardajad, weiksid, egga muud, mis temma päralt on.“ Kui keigewäggewam Jummal sedda-wiji Wanna Seädusse mäe peäl käsks, siis polnud Temma mitte weel Ue Seädusse mäe peäl ütelnud: „Kes naese peäle watab tedda himmustades, on jo abbiello temmaga ärrarikunud ommas süddames „ning kes omma wenna peäle ilma asjata wiha kannab, on kohto wäärt.“ Agga nüüd, et Ta sedda meile ütelnud, on igga ristiinnimesel teäda, et ühheks-

samas ja künne mas käsud keeltakse seddasama, mis ka kuendamas keeltakse ja seitsemendamasa, ja kes sedda ei woi walleks aiada, et ta kuendama ja seitsemendama kässo wasto on teinud, agga se ei woi ka mitte salata, et ta ühheksama ja künne ma ülle on astnud. Nenda siis keik Jummal käsud moistwad sind hukka, ja kui sa kül — ütles Pühha Jakobus — keik sedda kässo-öppetust olleksid pidanud, ja ühhe kässo-sanna wasto eksinud, siis olleksid sa keigist süalluseks saanud. Nenda kulukse jubba selle ramatus, kelle läbbi käsud on antud: Ärranetud! Ärranetud! Ärranetud olgo, kes ei pea keik sellesinnatse kässo öppetusse sanno, se on: ärranetud ma, ärranetud sa, ärranetud kässo polest keik, kes taewa al! — — Kül Jummal ütles Mosesse läbbi, et Ta heldust ülles näitab mitme tuhhandele neile, kes Sedda armastawad ja Temma käsud piddawad, ja sa issegi tead sedda kül, et kui sa agga omma emma ehk lapsse, omma abbi kasa woi söbra armastad, et sa siis kül ikka ka hea melega teed, mis ta tahhab; agga Jummal kaebab ka jubba sellesamma Mosesse su läbbi: „Kes annab, et nende südda sesuggune neil olleks!“ Jah, oh et meie südda, et meie armastus sesuggune omma armsa Jummal wasto meil olleks, kui omma armsa emma wasto, küllab siis teeksime hea melega ka Temma tahtmise järrele! Agga kuidas olled sa siis „sesuggust süddant“, nisug-

gust armastust omma emma wasto sanud? Ei kül seddawisi mitte, et ta olleks sind käsnuud, et sa pead tedda armastama, sest käsk sadab wiha; waid se läbbi, et sa arro sanud, et ta sind enne armastanud. Ja kuidas olled sa siis sedda arro sanud, et ta sind enne armastanud? Jo se läbbi et ta sulle wägga paljo head on teinud. Ja — — Jummal? — —: Kas Temma polle sulle mitte „wägga paljo head teinud?!“ — Sa ütled: kül ikka, Ta on mulle sömist ja jomist, rided ja kingad ja muud nisuggused asjad andnud. Ei aita se wastus ühtegi! Eks ello ennam olle kui toidus ja ihho ennam kui rided, ja segipärrast ei üttele Jummal kusfagi: Nenda on Jummal maailma armastanud, et Temma ello ja ihho on andnud, ei üttele Ta ka mitte nenda: Suremat armastust ep olle ühhelgi, kui se, et temma ello ja ihho annab omma sõbradele; agga kuidas üttele Temma? „Nenda on Jummal maailma armastanud, et Temma Dnma ainosündinud Poia on annud“ ja „suremad armastust ep olle ühhelgi, kui se, et temma omma ello jättab omma sõbrade eest.“ Wata, se on se asji, miispärrast pühha Paulus üttele: „Minna ei arwand enmast ühtegi muud teadwad, kui agga Jესust Kristust, ja seddasamma kui üht risti lödud Kristust. Kui Jესus Kristus ja sesamma kui risti lödud Kristus sulle näitab, et Jummal sind ni wägga on enne armastanud, siis ei peäse sa mitte, sa pead Tedda

jälle armastama, se risti lödud Kristus, Se annab, et so südda „sesuggune sul on“, kui Jummal Mosesse ramatus tahhab. Voi kes olli teinud, et ka rõõwli südda sesuggune temmal olli, et ta Paradiisi sai? Jesus Kristus ja sesamma kui risti lödud Kristus! Kes olli teinud, et Josepi ja Nikodemusse südda, kellel enne häbbi olli ülestunnistada, et nemmad Jesusse jüngrid ollid, müüd, kui Ta kui ärranetud mõrtsukas olli hukkatud, sesuggune neil olli, et nemmad omma armastust Temma wasto keige rahwa ees awwalikkuks teggid? Jesus Kristus ja sesamma kui risti lödud Kristus! Kes olli teinud, et selle pealikko südda, kes Tedda olli lastnud hukkata ja selle rahwa süddamed, kes Tedda ollid pilkanud, nisuggused neil ollid, et nemmad Jummalat auustasid ja ütlesid: „Twest sesinnane olli Jummalala Poeg“ ja et nemmad omma wasto rindo löid ja taggasi läksid? Jesus Kristus ja sesamma kui risti lödud Kristus! Mõtled sa, et müüd, kui nende südda sesuggune neil olli, rõwel olleks eespiddi woinud rõwida, kui ta kül alleks ellusse jänud, ja Josef ja Nikodemus Jesusst ärrasallata rahwa ees, ja pealik Tedda lasta hukkata woi rahwas Tedda pilgata? Ei mitte, oh ei paigast mitte; sest nemmad armastasid müüd Jummalat, sepärrast et nemmad risti lödud Kristusse läbbi arro sanud, et Jummal neid ni wägga enne armastanud; sepärrast piddid nemmad ka eespiddi isfeennesest ja hea melega Jummalala

mele pärrast ellama, nenda kui sinna hea melega olled teinud, mis jo emma tahtis, said ja hakkanud tedda armastama sepärrast et ja arrosanud, et ta sind enne armastanud. Agga kas innimenne nüüd bnnis ja böge, kui risti lödud Kristus temmale seddawisi andnud, et temma südda sesuggune temmal on? Ei mitte, ei paigast mitte! Uks wigga on, et ehk kül temma südda nüüd sesuggune temmal on, et temmal melehead Jummalal käsust, siis segipärrast temma sees (se on temma lihha sees) ei ella mitte head, waid surmani jääb temmanisugguseks, kes „iggapäaw paljo patto teeb ja selged nuhtlust tenib. Agga kui temma kül ka surmani mitte ühtegi patto ennam ei teeks, waid olleks puhhas ja laitmatta, segipärrast jääks temma „ärrakaddunud ja hukkamoistetud innimesseks,“ omma **endiste** pattude pärrast; sest egga ma selle pärrast, et ma ühtegi wölg **jure** ei te mitte weel wöllaast lahti ei olle, ja nenda on innimenne ärranatud ja surma wäärt pattune jubba nend e pattude pärrast, mis temma teinud, **enne** kui temma hakkanud Jummalat armastama; sest „ärranatud olgo“ — ütleb Jummal — „kes ei pea keik kässo öppetusse sanno“ ja „surm on igga patto palk.“ Agga kirri ütleb jo ka: „Ärranatud on, kes pu peäl poob;“ on siis ka Kristus, kes pu peäl ponud, patto teinud, et Ta nenda ärranatud ja surnud? Ei polle Temma mitte üllekohto sees sünnitud egga patto sees soialt sadud, Temma on Pühhas Waimust sadud ja puhtast neitsist ilmale todud,

polle Ta isse ka mitte patto teinud, egga polle
 pettust Ta suust leitud sanud. Siis on ta jo
üllearro ärranetud sanud ja furnud, ja woib
 — et Ta jälle ellab — Dmma needmisfeks=
 samisse ja surma läbbi minno needmisfeksja=
 mist ja surma ning — sest et Ta mitte muido
 innimenne, waid ühtlase tössine Jum=
 mal ja teine Adam (Rom. 5, 14) — kei=
 kide innimeste needmisfeks=samist ja surma
 ärratasfuda, kui Ta sedda tahhab kinkida. Käl
 ikka, ja kül Ta sedda tahhak's kinkida, muido
 Ta pollek's mitte lihhak's sanud ning furnud;
 agga kuidas woiwad lihhalikud pattused inni=
 messed, kes ma=peäl, pühhas't Jummalast,
 kes taewas, **ossa sada?** Ei milgi kombel
 milgi kombel; sepärrast nuttis ka pühha Joan=
 nes ilmutamisje ramatus ni ärdaste, et ükski
 taewas, ei ma peäl, egga ma al polle wäärt
 olnud sedda ramatut lahti tehha, ja temma pit=
 serid lahti wötta! Agga wata, mis ta nenda
 nuttes näggi? et üks Tal tulli ja wöttis se
 ramato, ja kui **Ta** se ramato sai wötnud, siis
 kuuldi uus laul: **Sinna** olled wäärt, et
 Sa se ramato wöttad, ja selle pitserid lahti teed,
 sest et Sa olled **ärratappetud** ja olled
 Dmma **werrega** meid Jummalale ost=
 nud ja olled meid teinud kunningaik's ja
 preestrik's! Kuidas? Kui ma Temma
sisse usknud, eks ma polle siis Temma
sees ja Temmaga **üks**, eks minnagi olle siis
 kunningas ja preester, kui Temma kunningas
 ja preester, eks minno pat polle siis Temma

pat, mis eest Ta ärranetud sanud ja surnud ning Temma õigus ja ello minno. "Se sallaja asši on suur;" agga ma rāgin Kristussest ja koggodussest ütleb pühha Paulus, kui temma Ew. 5, 22—32. abbiellust rāgib. So mees siis naese wõllad maksnud, ja ni tveste kui Ta iggaweste ellab ja iggaweste temma abbikasa on, ka iggaweste temma eest kostab, pārrast sedda, et Ta tedda kunninglikkuss enmandaks teinud! So winapu omma okstega ning pea omma liikmettega **üts**: Oh siis katsugo kurrat, kas saab mind kohtopāwal pōrgo heita, kui ma Jesussega **üts**? Ei ta muido ja mitte, kui ta mitte Jesusst, kes minnoga **üts**, seltsis pōrgo ei heida. Agga ei sedda ta ei ja, ei sedda ta **ei ja!** Halleluja, teie Inglid, halleluja Serawimid ja Kerubimid, se on se sallaja asši, kuhho jisse teie iggatsete kummarkülle watada; teie ei ja sest arro, agga meie waesed willetsad pattused, same sest wāgga hästi ja wāgga selgeste arro. Oh hüppage mäed nenda kui jārād, mäekingud nenda kui lamba talled; Ma, laula nüüd, õiskage sareid ja wessi; õiskage Jummalale rõmoga keik ma-ilma rahwas: need on need rõõmsad sannumed, se on se Ewangelium, se Ewangelium Jesussest Kristussest, Kristussest, kes ristilõdud! Amen.